

quod prīus erat veniale, sicut mortale, sed solum occasionaliter, quia feliciter, talis mora inducit confessum expellim, vel interpretativum; tunc autem inducit confessum expellim, & formaliter, quando ex diuinitate delectationis ad eam crevit libido, ut homo velit omnino in objecti illiciti delectatione persistere, & morari; tunc vero confessum interpretativum inducit, quando homo advertens periculum delectationis retentem eam repellere neglit, & reprimere, hoc enim non est sine proprio salutis contemptu, eo quod discrimini se exponit, illa enim delectatio subiicit, sicut serpens, & venena diffundit, per que rationis spiritus inter morte culpa. Itaque per desiderium intelligitur voluntas, intentio, vel propositum desiderii, & illicet, per delectationem verò simplex amor, vel complacentia objecti cogitati abque desiderio executionis & dicitur mora non à morte temporis, cum momento perfici posse, sed è quod voluntas post plenam rationis advertentiam ei immoretur.

192 Secundum certum est, desiderium præstatum absolutive cogitationem cum voluntate conscientie absolutum in peccatum aliquo perpetratum, aut in perpetrato complacentia habere eandem speciem, ac malitiam peccati mortalis, vel venialis, quam habet actus exterior, in quem fecerit iuxta illud Matth. 5. Quividerit, &c. & ratio est, quia actus interior habet suam honestatem, & malitiam ab actu externo, tamquam obiecto, ut dictum est l. 2. sec. disp. de Actibus humanis. De malitia vero delectationis ita dicitur D. Bonav. loc. c. q. 2. dicens, quod potest differni hoc modo, quia cum percipitur delectatio aut statim repellitur, aut retinetur, si statim repellitur, tunc leve est peccatum, vel nullum si verò retinetur, hoc potest esse trahicere, aut quia placet ipsa delectatio, & operis consumatio, ita quod est voluntas delectandi in cogitatione, & etiam in opere, si facultas ad eam, & tunc est ibi plenus confessus, & peccatum mortale. Aut placet delectatio, sed tamen dispergit peccati consummatio, & licet ex hac parte dici possit confessus semiplenus, nihilominus tamen adhuc peccat mortaliter, quia in illam confiteat delectationem. Aut utrumque dispergit, scilicet, ipsa interior delectatio, & operis consummatio, & tunc aut advertit periculum, aut non advertit periculum delectationis, nec repellit eam, peccat, sed non mortaliter, aut advertit periculum, & delectationem illam non repellit, sed mentem in talibus cogitationibus revolvi finit, & pene peccat mortaliter, quia quamvis non sit ibi confessus expressus, & formaliter, tamen ibi confessus interpretativus se quavis sit aliquatenus diligenter, ad eam tenet reprehendit negligenter, dum periculum advertit, unde sanum est confessum, quando de ipso velut de mortali poenitentia, qui in dubio superior via est diligenter. Ita D. Bonaventura loc. cit. Ex qua doctrina infernit peccaminosus esse omnes moros delectationes quae ex rebus obiectis, cogitatione, vel imaginatione apprehensum cum pleno, & deliberata voluntatis confessio percepitur; ac etiam ipsas cogitationes, & imaginaciones turpes, quamvis nulla ex illis sequatur turpis delectatio, si tamen illius percienda causa animi verientur, & foreventur, aqualem cum ipsis obiectis delationibus contentur habere malitiam, scilicet, mortalem quamvis nulla subire voluntas rem illam turpem operi implendi, ut bene advertit Abellius de sexto Decalogi præcepto 8. i. quod probat ex D. August. l. 2. de Trinit. cap. 2. ubi inquit, Tertius dominius damnabitur, nisi haec, que sine voluntate operandi, sed tamen cum voluntate animum talibus delationibus, sed in operi remanserit.

193 Tertio conveniunt DD. in desiderio, & confessio, imo & in gaudio de re illicita iam habita debere in Confessione appeari postea desiderare conditionem hoc modo, desiderari Virginem, monalem, nuptam &c. & in homicidio desiderari occidere Patrem, vel fratrem, vel Sacerdotem, &c. & ratio est, quia tales voluntatis a deo contra diversas virtutes esse suppontur ex diversa perfunctoria conditione, unde consequenter sunt inveniunt speciationem a talibus objectis specie moraliter diversi, atque ideo in Confessione experimentandam. Sed quod est in eis Doctores de moro delectatione, & scilicet, si quis solum delectetur, sed non desideret, de copula, quam cogitat cum Virgine, v. g. vel cum Moniali, vel nupta, debeat id explicare, ac potius sufficiat dicere, quod de copula illicita delectatio, excepta venebra delectatione inter coniugatos, quam exculpat matrimonii status. Alio plura de delectatione morosa vide apud Turriquam opus, t. 2. disput. 2.

194 Quinto ex dictis deducitur, quot modis contra haec duo ultima præcepta peccetur siquidem, ut Catechismus Romanus advertit par. 3. cap. 10. in nonum Decalogi præceptum peccant non tantum illi, qui alterius uxorem adulterio affectu concepuntur, sed etiam quicam prematuero, aut inordinato affectu, id est, vivente marito sibi matrimonio jungi exoptante, in mulierem, etiam a viro repudiata sit, alteri in matrimonio ducere non licet, nisi marito mortuo, unde qui-

alterius uxorem concepuntur facile ex una in aliam incedet cupiditatem, aut in illius virum mori, aut adulterium admittere cupit, quod quidem non solum de mulieribus conjugatibus intelligentibus esse dicit Catechismus, sed etiam de iis, quae alteri despontate sunt, neque enim has item concepuntur, scilicet, cum iis, qui haec pacta rescindere student, violenti factitissimum fidei fidus; & quemadmodum, quae alteri iuxta est, can concepere omnino nefas est, sic quia ad Dei cultum, religionemque conferata est, nullo pacto licet illam uxorem appetere. Quod vero spectat ad decimum, & ultimum præceptum Catechismus docet ibidem in illud peccare, qui nimis avide divitiae expellant, & modis pravis, ac illicet attributus opes augere concupiscent, ut qui ludis inmoderate abutuntur, & mercatores, qui re iuxtam penuriam, annone que charitate expunt, atque id agere ferunt, ut alii præter ipsos sint qui vendant, aut emant, quo carius vendere, aut vilius emere ipsi possint; quia in re item peccant, quâd eos egere cupunt, ut aut vendendo, aut emendo prius incurrunt. Subdit etiam in hoc præceptum peccare milites, qui bellum experti, ut furari literat illis. Medicos item qui morbos desiderant, Juris consulti etiam, qui cauferant, litiumque vim, aut copias concepuntur; tunc Artifices, qui quædam avidi omnium, quæ ad victimam, cultumque pertinentes penuriam exoptant, ut inde plurimum lucri faciant, & planè quam noxia sint, & perniciosa haec prava, ac inordinata desideria, si deliberato animo fiant, ac foreventur, deductur ex illis verbis Apol. 1. ad Timoth. 5. Habentes almenta, & quibus regantur, his cens enti sumus; nam qui volunt divites fieri iustitiam inuidiue, & in laqueum Diaboli, & desideria multa iniustia, & nra, quae mergunt hominem in iniustum, & Orbellius loc. cit.

## Quæstio I. Articulus I.

263

perditionem, & radix enim omnium malorum est cupiditas. 197 Postremo, ut huic Disputationi finem imponamus, & decem Decalogi præceptis hac dicta sufficient, cuius denarii numeri sufficientiam si quires, sic affligari potest cum Nicolo de Orbelli s. d. 40. Ad hoc enim, ut quis in aliqua Communione, & Republica bene commoretur, requiratur ut bene se habeat, & ad eum, qui Communione praefit, & ad alios communiat, confocios, & particeps. Principi autem communiatibus subditus tria debet. Primum fidelitatem, scilicet ut honorem principatus quantum est in se in alios non transferat. Secundum reverentiam, ut scilicet in eum nihil injuriosum committat. Tertio famularum, scilicet in recompensationem beneficiorum ab eo receptorum, quorum primum precepit primo præcepto, secundum secundo, tertium tertio. Ad proximos autem, & conlocios Communiatibus bene se debet quis habere, & specialiter, & generaliter specialiter quidem quantum ad eos, quorum est debitor, ut eis debitum reddat, ad quod pertinet præceptum de honore parentum; generaliter vero quantum ad omnes, ut nulli documentum inferat opere, vel ore, vel corde; opere quidem nec quantum ad personam propriam, contra quod dicitur: Non occides. Nec quantum ad personam conjunctam ad generationem prolis, contra quod dicitur: Non murtherias. Neque in rem possidem, contra quod dicitur: Non furtum facies. Nocumentum autem oris prohibetur, cum dicitur: Non loqueris contra proximum falsum testimonium. Nocumentum tandem cordis prohibetur per duo ultima præcepta, cum dicitur: Non concupisces uxorem proximi tui. Non concupisces rem proximi tui. Ita Discutitur iniustitia, & nra, quae mergunt hominem in iniustum,

## DISPUTATIO DUODECIMA DE PRÆCEPTIS ECCLESIAE.

### ARTICULUS PRIMUS.

*Quid sit Jejunium, quis eius fuit, & modus ad eum observantiam requisitus.*

3 Quidam primum, Jejunium Ecclesiasticum, de quo hic

scilicet, vel voluntaria abstinentia à cibo justit Ecclesiasticum, & colligitur ex Scoto l. 1. dicitur abstinentia voluntaria, quia jejunium est actus particularis virtutis, scilicet abstinentie, ut Aref. ostendit l. 5. tit. 2. art. 1. & consequenter est actus liber, & voluntarius,

unde ad fastigandum præcepto jejunii requiritur voluntas, & intentio jejunii, scilicet faciendo opus præceptum, unde qui in

victus omnino abstinenter a cibo, quia nimis illo careres, non

diceretur jejunare, nec a bibrare præceptum. Dicitur a cibo,

nam potus, quamvis fit vinum non solvit jejunium, sive sumatur ante prandium, sive post, quia jejunium Ecclesiasticum non

conficit in abstinentia à potu, sed in abstinentia à cibo, qui

principaliter contraria fames est institutus, quae est appetitus ca-

lii, & siccitatis, sive ciborum defusus, in panis, caro &c. sive fit li-

quidus, ut panis julecum &c. unde lac, sive ante prandium, si-

ve post sumptum solvit jejunium, quia communiter per mo-

dum cibi sumi solet, & contraria verò ciborum specialiter, & magis

propriè pro abstinentia a cibo, & hoc duplex, ut ait Scoto

l. 4. d. 8. q. 3. lit. B. & C. aliud naturale, quale requiritur

ex præcepto Ecclesiastico ad sumptionem Eucharistie, & est

carentia cibi suscepti in stomacho, vel in via ad stomachum,

& ab hoc dicitur quod jejunus, antequam cibum sumat. A-

liud Ecclesiasticum, & est abstinencia quædam, vel cibis subtra-

ctio secundum formam ab Ecclesia præscriptam, unde

tales jejunium non solvit, inquit Doctor, nisi per aliquam

refectionem extraordinariam præter morem Ecclesiæ, & de

hoc jejunio, quod dicitur Ecclesiasticum, in presenti quæ-

sitione agendum est.

*Mafrit Theolog. Moral.*

R 4 ser.

## 266 Disputatio XII. De Preceptis Ecclesiasticis.

### ARTICULUS SECUNDUS.

*Quo sit Obligatio Jejuniū.*

**P**rimò convenienter Doctores jure Ecclesiastico jejuniū dūcunt, quia jejuniū indicat fuit ab Ecclesia, ut nos pat Bonac. loc. cit. punc. & praeceptum Ecclesiasticum jejuniū obligare ad huius observationem sub peccato mortali, ut constat ex eo, quod can. 68. Apostolorum, & can. 56. texti Concilii generalis, item can. 19. Concilii Gangreni, & plurimis aliis, jejuniū violatores excommunicari possuntur, quae tamen ab Ecclesia in illo non solet, nisi peccato mortali interveniente, ex quo sequitur peccare mortaliter, qui absque legitima causa ieiunium ab Ecclesia in dictum frangunt. Observante tamen Alfonso ex nullis lib. 5. tit. 28. cit. ar. 3. & Nicolau de Orbelio lib. 4. disp. 15. qu. 1/6. 13. cum D. Th. 2. 2. qu. 147. ar. 3. quod jejuniū in communione adit sub praecepto legis naturae, in quantum est necessarium ad vitationem mali, & profectionem boni, ut enim pater ex Iustificatis, jejuniū vales ad vitandum mala, & profundendum bona, unusquisque autem ex naturali ratione tenetur tantum jejuniū uti, quantum est necessarium ad prædictam, & idēc jejuniū commune eadī sub præcepto legis naturae, sed determinatio temporis & modi jejuniū secundum convenientiam, & utilitatem populi Christiani, cuiuslibet præceptis iuris positivi, quod est institutum Prælati Ecclesiæ, ad quos pertinet statuta præcipere quae pertinent ad communem fidelium utilitatem, in fornicitalibus bonis, & hoc est ieiunium Ecclesiæ, ut habetur de cons. d. 7. Quadraginta, & cap. seq. In modo quavis Bonac. loc. c. absoluere dicat ieiunium non esse de iure divino. Tolerant tamen loc. cap. 3. at interdum esse etiam de iure divino, quando alter saluti spirituali nequit provideri, & sic etiam Cottinus in Simona Diana per Jejuniūm. 3. adverte præter ieiuniū ab Ecclesia indicat ad quod obligantur per se adfectum oblationem de luce divino, qua per accidens ieiuniale, vel a carnis ablinere tenentur, quando, & quoniam non necessarium est salvi, spirituali praesertim, quando urgat gravitas carnis, & aliud remedium non supponit iuxta illud Christi Domini. *Hoc genus Demonstrum, non existat, nisi in oratione, & ieiunio, quoniam valde probabilitate dictum videtur, & ita etiam ex nostris discutit Rubens disp. 23. cit. ref. 2.*

**S**econdo convenienter Doctores ex præcepto ieiuniūm esse diebus ab Ecclesia præscriptis, & ratio est, quia præcepta servanda sunt iuxta præcipiem determinationem. Dicitur autem ex præcepto, quia ex devotione, aut ex voto certum est ieiuniūm, quod videtur vel apud ipsos Apostolos, & post aliquis ad ieiuniūm etiam obligari per legitimam confutudinem, aut per voluntatem, ut dicitur de ieiuniūm damnatum est, tamquam hereticum illud, quod afficeret Regardij, & Bequinez, solum imperfectos ad ieiuniūm obligari, perfectos vero ab illis esse exceptos, & ratiō legibus est, quoniam quilibet fidelis Ecclesiæ subditus est, atque ideo omnia ieiuniūm tenetur facere ab ea præscripta, quilibet enim subditus ipsius Superioris est, patet ex regulis generalibus iuriis, nisi iusta aliqua causa sit exceptio. Dicitur noranter completo anno vigimo primo, quia ut advertit Alfonso loc. cit. tit. 2. 8. 3. & lib. 8. quoniam patet ex præcepto ieiuniūm, quod est ab Ecclesia præscripta sunt, antiquissimum, & a SS. Patribus maxime testatum semper, & comedat fuit Quadragesima ieiuniūm, ac etiam religiosa observatione fuit in universa Ecclesia ieiuniūm, quanto tempore, quod videtur vel ab ipsiis Apostolos, vel non multo post Apostolorum tempora institutum huius, ut constat ex variis SS. Patribus testimoniis. Alia etiam ieiuniūm indicata sunt in vigiliis quartarum sanctorum, solemnitatibus maiorum Christi Domini, Beatis Iosephis Virginis D. Ioseph, Apollinariorum, & aliorum Sanctorum, de quibus consulendo sunt locorum leges, & confutudines, quia non minor est locum, aut viam habet confutudo, quam in loco. *Concordia C. & E. Epistolas, & C. in ir. ref. 11.* Quare cum in diversis diebus, vel Regius diversi confutudines extent, certa ratio aliquis non potest obseruationis vigiliarum, sed recurrentem est ad partem, vel loci confutudinem, & id obseruantur, quod in qualibet regione lex, sed confutudo legitima praescribitur, & tamen aliquis vigilius ieiuniūm in die Domini, incideret, præcedenti Sabbatho anticipari debet, ut ex communione Ecclesia nisi fatus conatur & ex parte obseruatione ieiuniūm. Denique filiiq[ue] etiam hebdomadibus diebus Veneris, & Sabbathi a carnis abstinentia est, ut etiam ex communione Ecclesia conatur, & habetur: *Quia dies, disp. 5. dicitur, & ex capite, de observat. ieiuniūm, ab ieiuniūm excipitur, si fuit in die Sabbathi in feriam 6. incidat, vel Sabbathum, quia in eo casu propter fuit excellentiam poenitentiae vel carnis, nisi alia quis tenetur ex voto, vel observantia regulari, ut loquitur ibi Innocentius Terrus: quod tamen Cottinus locutus est, cum Molina, Fagundez, & aliis exponit de voto, quo quis se ex presse obstinat ad ieiuniūm illa die, nam si quis generaliter voraret filius v. g. Sabbathi, vel ferius & ieiunare nihil de eo Sabbathi die vel Veneris determinans in quem Domini Nativitas incidenter, non tenetur in illo die ieiunare, quod probat Molin. rom. 1. disp. 27. quia non est verisimile hunc se ad illum solemitatis, & communis letitiae diem obligare voluisse, tunc*

## Quæstio I. Articulus II.

267

ne Scerdotum recitandi divinum officium, & de precepto audiendis Missis in die festo. Hoc autem peculiariter affectur de ieiunio ab Ecclesia indicata, quia loquendo de ieiunio debito ex votato ieiunio est intentione voventis, qui legem, & obligationem voti sibi imponit, unde qui v. g. vorit bis in hebdomada ieiunare, & non determinatis diebus, potest quibus voluerit diebus ieiunare, non enim magis obligatur, quam vox exprimerit, & sic pariter differendum est de ieiunio alicui pro pœnitentia imposito à Confessario, quod non sit omnis pœnitentia temporis, nam si ieiunium, v. g. septem diecum pœnitentia in Confessorio in pontibus eius loqui est ieiunare, hoc ad ipsos ieiunium frangatur, non peccat, dummodo altero die ieiunando satisfaciatur. Ita Navarros, Azorius, Reginaldus, Lessius, Bonacina, & alii passim. Item observandum est obligationem ieiunii in eodem die aliquando duplicari posse ex duplice precepto, quod duplex præceptum, si duas respici virtutes, ut illi obligatio Prælatorum Minoris in die Veneris coincidentia Vigilia, qui ex præcepto Regula ieiunare tenetum Religione recipiente, & ex præcepto Ecclesiastico recipiente Temperantiam, ieiunare omittens duo peccata commitit in Confessione exprimenda, scilicet ut si duplex præceptum eamdem respiciat virtutem, ut si vigilia contingat Quadragesima, nam peccata non multiplicantur ex multiplicitate præceptorum, quando eamdem respiciunt virtutem. Unde qui ieiunium solvit ex duplice Ecclesiæ præcepto obligatus, ut v. g. Vigilia, & quartu[m] Tempor[u]m, vel vigilie, & Quadragesima unum numero peccatum committit, quia utrumque obligat ex eadem Temperantia virtute, ut qui ieiunium solvit vigilia, ut v. g. & quod is forte rovecat, vel illi ex professione sua Religiosi non peccat, dupli specie peccati peccata, qui tunc aduersus Temperantiam agit, ac etiam Religionem. Ita Vasquez, Sanchez, Diana, Tamburinus, & alii Doctores passim, paucis quibusdam exceptis.

**I** 6. Sexto quod supradictum ieiunium annum 21. non exercitantes ab Ecclesia ieiunia non teneri, intelligendum est de Laiis, & secularibus, si enim Religiosi fuerint, & annos 14. artigrent, tenentur ad ieiunia Religionis, & si regula ab ipsius in professione promulgata obligat ad ieiunia Ecclesiastica, etiam ipsi ex vi obligationis regula ad ieiunia Ecclesiastica tenentur, eo quia in voto ab ipsius emisso suo iuri communis ceterum, & ita est de Professis propter Religionis, etiam quia regula S. Petri Franciscani non solita ad ieiunia particularia, sed etiam ad Ecclesiastica non adstringit, ut sit Angles quo. 6. cit. diff. 5. Hoc autem intelligendum est de ieiunis Ecclesiæ universalis, nam Religiosi non tenentur ad ieiunia ab Episcopo ordinata in Diocesis, vel oppido, intra cu[m] terminos postrum est Monasterium, ut Bonac. doceat loc. c. punct. 6. cum Azorius, Reginaldo, & alii, & ratio est, quia Religiosi a iuri dictione Episcoporum sunt exempti, ut supponitur, ac que ideo corum legibus non ligantur. Quia ratione, nec etiam tenentur ad ieiunia, que servantur in oppido, in quo sum habent Monasterium, et a ieiunia sunt tantummodo per confutudinem particularium introducti, & ratio est, ut sit idem Bonac. loc. cit. quia Laci, & Clerici facultates non tenentur ieiunii in Religionibus per confutudinem introductis ergo est contra, neque Religiosi tenentur ad ieiunia confutudine particularium Laci, aut Clericorum recepta, quia haec a Religiosis recepta non consentiunt, quia seorsum ab aliis vivunt, & que ideo eos non obligant precepto tamen scandalum. Hoc autem notanter affectur de ieiunis confutudine particulari introducti, quia ieiunium generali confutudine alias introducta, & recepta etiam a religiosis servari debet, quia confutudo generalis omnes generaliter obligare ceterum, acque ideo etiam ipsos Religiosos, quia haec ratione ipsi quoque tenentur festa servare, quia communis qui in Civitate, vel oppido coluntur, in quo Monasterium habent ergo etiam tenentur servare ieiunia ibi generali confutudine introducta. Ita etiam Diana par. 1. tract. 9. refol. 3. cum aliis DD. ab ipso citatis.

**I** 7. Septimus est difficultas, an adveniat, aut viatores tenentur ieiunium locorum, per que transirent. Prima opinio affirmat, & probat ex cap. 2. ver. *Item de illis de obser. ieiuniūm ubi dicuntur, in festivitatibus, & ablinientis servandam esse regionis confutudinem; ergo peregrini, & viatores tenentur ad ieiunia locorum, per que transirent.* Ita Major, Covarruvias, Lublinus, Maledictus, & alii. Secunda opinio negat, cu[m] ratio est, quia leges non obligant, nisi eos, ad quos pertinet, lex autem ieiunii localis non pertinet, nisi ad eos qui sunt de loco, non materiali modo, sed formaliter, hoc est, qui sunt de communitate loci; advenire autem quamvis per breve tempus in aliquo loco, morientur, non sunt de communitate loci, nec sunt propriæ oves illius regis. Unde si leges Ecclesiæ universales non obligant infideles, quia de foris sunt, etiam in inter fideles habent, non alia ratione, nisi quia non sunt de ovili universalis Ecclesiæ, ita nec leges speciales Ecclesiæ obligabunt advenias, & peregrinos,

AR.

sermo, servandus est modus ad eius obseruantiam ab eadem præceptis, quædam requiriens conditiones, de quibus more dicimus.

<sup>4</sup> Quoad secundum Jejunii finis triplex est, ut colligitur ex D. Bonac. 4. dist. 15. part. 2. art. 2. q. 2. Astefan. loc. cit. art. 2. & Toletus quoque adverit lib. 6. c. 2. Primus est concupiscentia carnis reprobatio; secundus mens elevatio ad divinorum contemplationem; tertius est carnis peccatum pro pecatis peccatorum, quos Jejunii fines explicat Ecclesia in præfatione Missæ Quadragesima illis verbis. Corporal Jejunio compriſi, mens elevatio, virtus longior, & premia. Jejunium itaque ad tria est ordinatum, primo ad concupiscentiam carnis reprehendam, maxime enim in furore carnis temperatur per cibum suum, id est peccatum a Jejunio. Antecedens ad omnibus conceditur, consequentia probatur, quia ad actionem aliquam quis teneri non potest, si id, quod est de eius conscientia, non obligatur, unde consequenter hæc opinio affirmat eum, cui concedunt carnes, & sanguis fervere, quam ceteris anni temporibus. Secundo ordinatum est ad hoc, ut liberius mens nostra ad sublimia contemplanda eleveret; corpore namque pleno mens sensu operatur, nec liberè poterit divinorum contemplationi vacare, & idem Daniel. 10. legitur, quod post trium hebdomadarium Jejunium revelationes a Deo accepit, & id etiam Ecclesia vigiliis aliquot Sanctorum, ac festorum instituit, in quibus Jejunium præcipitur, ut solemitatis illius mens expeditus vacare possit. Tertio tandem ordinatum est Jejunium ad satisfactionem pro peccatis iuxta illud Joel. 2. *Conversionis ad me in roto corde vestre in Jejunio, & quamvis enim culpa peccati per contritionem, & penitentiam sacramentorum remittitur, sepe tamen tota poena non remittitur, sed manu obligatio post temporalis in Purgatorio solvenda, nisi in hac vita illi satisfiat, & id est Jejunium est institutum, quod est penale, in peccatorum satisfactionem, quod quidem intelligentium est non solum de Jejunio a Confessori pro penitentia imposito, verum etiam de Jejunio voluntarie assumpto, colligatur ex Concil. Trid. 24. can. 13. & de satisfactione, seu Jejunio in peccato mortali etiam existente. Et talis satisfactione excedit satisfactionem Purgatori, non solum quia multo levior, & brevior, sed etiam quia cum in gratia sit et meritoria, & ratione gratie, & glorie, quod satisfactione Purgatori non habet, ubi tempus merendi certat.*

<sup>5</sup> Quad tercium, scilicet, quad modum, quo Jejunium Ecclesiasticum fieri debet convenienter DD. tres prædicti conditiones requirent ad debitam Jejunium Ecclesiastici observantiam. Prima est ciborum delectus, seu abstinentia a cibis, ut constat ex D. Basil. hom. I. de Jejunio, & D. August. lib. 20. contra Faustum c. 5. & ex perpetuo Ecclesiæ ius, & traditione, quæ enim olim non a cibis solùm, sed etiam ab ovis, & lactescinis, quæ a carne procedunt, in diebus Jejunii abstinend sunt. Ecclesia tamen de præstimo illo rigore non nihil remittit ob rationabilis causa permitendo in diebus Jejunii per annum ova, & lacticinia extra Quadragesimam, in modo etiam intra eam in quibusdam locis, ut notat Bonac. loc. cit. punct. 2. ex Nav. Lælio, Sylvio, Azorius, Læyman, Fillius, Fagund. & alii ubi etiam monet de tali usu ovorum, & lacticiniis consuli debere, & servari locorum confundendem, quæ est optimæ legum Ecclesiasticarum interpres. Secunda conditio est unica in die refectio, & comedio, ut communiter docent Theologoi omnes, quod melius probari non potest, ut idem Bonac. loc. cit. 3. observat, quam ex perpetua, & universalis Ecclesiæ præceptum nullum super hoc reperitur decretum. Verum est tamen, quod Ecclesia his posterioribus sc̄culis ob corporum infirmitatem, quæ mundo senescere semper magis augetur, & alias rationabilibus de cibis, tacito contentu indulxit, ut præter illam refectio modicum aliquid cibi sero per modum censu, feū ut vocante collatiuncula sumeretur, & dictur modicum aliquid cibi, quia notabiliter excederet absque dubio Jejunium frangeret, ut ait Bon. l. c. ex Navario, Armilla, Lessio, Azor. Reg. Tol. & alii. Tertia tandem conditio est certa refectio hora, ita ut una illa refectio non prædicta, sed comedio rationem obtinet; & quamvis olim facilius lapsum habeat refectio in Quadragesima usque ad vesperam prorogari soleret, alii verò Jejuniorum diebus usque ad horam nonam, quæ est tertia post meridiem, ut testatur D. Bernardus ferm. 3. de Quadragesima tamen posterioribus sc̄culis ob eamdem pariter rationem tacito contentu, indulxit, ut hora illa vespertina licet anteciperetur, & in Quadragesima, diebusque alii Jejunii per annum circa meridiem Jejunium solvi posse; unde regulariter loguedo hora huiusmodi unicæ refectiois est circa meridiem, nisi aliud loci confundendo ferat, idque non mathematicè computandum est, sed moraliter; & dictam horam notabiliter sine infausta prævenire, licet Nav. mortale putet cum quibusdam aliis, pro-

babilium tamen Tol. fil. Lessius, Layman, & alii dicunt esse veniam, eo quod non violetur, substantia Jejunii, sed tantum circumstantia: dicitur autem *sobabilitas & sine infusa causa*, quia prævenire ex iusta causa, v.g. si iter faciendum sit, si hoipotes dimittendi, &c. & absque per medium horam tantum, nullum videtur esse peccatum, ut docent prædicti DD. & alii passim.

<sup>6</sup> Circa primam conditionem ad debitam Jejunium observantiam requiriunt et gravis difficultas, quæ in præcepto continere potest. An scilicet dispensatus in iu carnium censetur dispensatus ad non jejunandum, & ab unica conscientia; in qua questione tres sunt opiniones. Prima opinio ab solute affirmit, & ratio est, quia abstinentia ab eius carnium est de substantia Jejunii; ergo qui dispensatus est quodammodo conscientiam carnis, eo ipso est dispensatus a Jejunio. Antecedens ad omnibus conceditur, consequentia probatur, quia ad actionem aliquam quis teneri non potest, si id, quod est de eius conscientia, non obligatur, unde consequenter hæc opinio affirmat eum, cui concedunt carnes, & sanguis fervere, quam ceteris anni temporibus. Secundo ordinatum est ad hoc, ut liberius mens nostra ad sublimia contemplanda eleveret; corpore namque pleno mens sensu operatur, nec liberè poterit divinorum contemplationi vacare, & idem Daniel. 10. legitur, quod post trium hebdomadarium Jejunium revelationes a Deo accepit, & id etiam Ecclesia vigiliis aliquot Sanctorum, ac festorum instituit, in quibus Jejunium præcipitur, ut solemitatis illius mens expeditus vacare possit. Tertio tandem ordinatum est Jejunium ad satisfactionem pro peccatis iuxta illud Joel. 2. *Conversionis ad me in roto corde vestre in Jejunio, & quamvis enim culpa peccati per contritionem, & penitentiam sacramentorum remittitur, sepe tamen tota poena non remittitur, sed manu obligatio post temporalis in Purgatorio solvenda, nisi in hac vita illi satisfiat, & id est Jejunium est institutum, quod est penale, in peccatorum satisfactionem, quod quidem intelligentiam est non solum de Jejunio a Confessori pro penitentia imposito, verum etiam de Jejunio voluntarie assumpto, colligatur ex Concil. Trid. 24. can. 13. & de satisfactione, seu Jejunio in peccato mortali etiam existente. Et talis satisfactione excedit satisfactionem Purgatori, non solum quia multo levior, & brevior, sed etiam quia cum in gratia sit et meritoria, & ratione gratie, & glorie, quod satisfactione Purgatori non habet, ubi tempus merendi certat.*

<sup>7</sup> Circa secundam Jejunii conditionem, quæ est unica in die refectio, alia difficultas occurrit, quia si unica refectio in die Jejunii præcipitur, legitur eos peccare mortaliter, qui vesperi ientaculum sumunt, seu secundum refectiunculam. Respondetur cum Bonac. l. c. punct. 3. Navari. Armilla, Azorius, Reginaldi, Tellesto, & alii communiter negando consequentiam, quia, ut dictum est, illa non dicitur refectio, sed refectiuncula, & per eam Jejunium non solvitur, etiam non ad communem capiendum, sed ad nutritionem ordinetur, quia, & confundeto, & tacitus Ecclesia contentus hoc permittit, ut diximus. Difficile tam est determinare, quantum cibi sumere licet in eumodi refectiuncula, & difficultas præferim est de quāitate cibi, quia in huiusmodi refectiuncula non ita rigorose prohibetur cibi qualitas, sicut inter dicitur quantitas, quia quodammodo in ea prohibetur cibi ad forte nutritionem communiter ordinari, quinque tamen sc̄cula solent apponi, permittunt autem leviores, ut fructus, & alia ex saccharo, & melle confecta, in modo secundum aliquos licet etiam indulgeri potest iuficii costi usus, & cibus aliquis maius nutritionis, modo cibi quantitas non excedat, & collatiuncula non fiat conæxus quo patet in refectiuncula magis fervandam esse quantitatem, quam cibi qualitatem, nam etiam pro more regionum parum butyri, & casei permititur, ut in regionibus Septentrionalibus ob fructuum inopiam, ut ait Layman l. 4. tr. 8. c. 1. Quatuor dicendi modos in hac difficultate reperio. Primus est dicendum quantitatem trium, vel quatuor unciarum panis, & fructum licet sumi posse, Ita Azorius Emmanuel Sa, & alii apud Bonac. l. c. Secundus est dicendum non esse notabiliter excedendum quartam, vel

quintam

quintam partem eorum, quæ jejunanti sufficere ad ordinariam connam. Ita Reginaldus, & alii apud eundem, & Fillius, tom. 2. træct. 26. p. 2. c. 2. quæ 7. inquit ita decimam esse in quadam celesti Theologorum academiam, qui omnes in quartam partem confunduntur. Tertius est Bonacina, & Toleti loc. cit. dicendum in hac materia standum esse confundendum in singulis regionibus receptis, quia refectiuncula fuit per confutitudinem introducta, arque id est sumi potest juxta limites receptæ confutitudinis, dummodo tamen tanta cibi quantitas non sumatur, ut refectiuncula in connam transeat. Quartus tandem dicendum est aliorum dicentium, quod sic ut in prima commotione non potest determinari, vel taxari omnibus jejunantibus eadem cibi quantitas proper diversa hominum complexiones, ex quibus sit, quod unus homo major, alter minor indiget cibis, idem prorsus de censula dicendum est, sed refectiuncula, in qua si eadem cibi quantitas pro omnibus indifferenter taxaretur, certa illa quantitas uni servetur pro cena, qui minima delicate complexions est, & alteri non sufficeret ad cœnaciam, qui nimis robusteris est complexions, quæ causa non potest pro omnibus certa cibi quantitas rationabiliter determinari, præterquam quod existente aliquo rationabili causa v.g. laboris, studii, vel alterius cuiuscumque rationabilis causæ, non excusat ab omni parte illius præceptum enim Ecclesiæ licet in toto servari non possit, in parte tamen, quæ servari potest, servandum est ex cap. *Cum dilectis de dole, & contum. sic fugit in proposito di dispensatus in iu carnium potest, at tenuerit servare Jejunium quodammodo commotionem.* Ita Graffius, Petrazza, & alii apud Diana p. 1. tr. 9. refol. 25. & sicut etiam ex nostris sententiæ videtur Rubeus dispt. 23. ref. 5. ubi ait, quod quilibet tenetur observare præceptum Ecclesiæ quantum ad omnes illas conditions, quas potest, in eo quod potest, & quantum potest; si enim Jejunium servare non potest in toto debet illud servare in eo, quod potest, nam quando alii fidem permittunt a regula Ecclesiæ excedere in aliquo, intantum hoc illi permititur, inquantum fe extendit ipsius indigena. Tertia opinio cum distinctione procedit, vel enim dispensatus ab eius carnium edit carnes, quia pisces illi nocere solent, vel ut vices amissas recuperet ob naturæ debilitatem ex morbo præterito relictam, vel ex alio capite provenientem; priori modo dispensatus tenetur ad Jejunandum nec licet sero excedere potest, alter verò minimè, & id est plures edere potest, nec Jejunium tenetur. Ita Lessius, Reginaldus, Fernandez, Bonac. loc. cit. Angles, & Rodriguez ex *Præceptis in Summa c. 24. & plures alii.* Quæ tres opiniones non sunt probabiles, sed prima probabili potest, ut testatur Diana l. c. & Villalobos tom. 1. tr. 24. dub. 8. ob robur rationis eius; nam ut Tamburinus air lib. 4. c. 5. alia duæ opiniones id negant, essentiam, & substantiam Jejunii assignare nequeunt, in negante in abstinencia ab eius carnium sitare esse, & si hoc concedant, consequentiam rationis illius omnino negare non possunt, tum quia uit Ludovicus a S. Raymundo p. 2. tr. 5. res. 2. maius, & dignus semper trahit ad se minus dignum; ergo sublata abstinentia a carnibus quæ est fundamentum Jejunii, auferunt quæque unica comfitio.

<sup>8</sup> Circa tertiam Jejunii conditionem, quæ est certa quædam hora sumendi refectiunclem in die Jejunii, occurrit difficultas. An peccet qui manu sumit refectiunculam, qui vesperi sumi solet dilato prædio ad vesperas, vel ad noctem. Communis opinio apud Bonacinam l. c. afferit non peccare mortaliter, etiam hinc facit abusus causa, quia circumstantia temporis non est de intrinseca Jejunii ratione, & hora sumenda refectiuncula, non est de subtilitate Jejunii, sed tantum illius circumstantia, quia conditio temporis non tantum ultimatur ad Ecclesiæ, quin aliquando communari posse, cum refectio antiquis vesperis sumeretur, si ergo refectiuncula manu sumatur dilato ad vesperas prædio refectio Jejunii non violatur quod substantiam, sed solum circum temporis circumstantiam, atque idem mortaliter non peccatur. Addit tamen peccare venialiter, si hoc faciat abusus causa, quia confutudine receptus est, ut refectiuncula in vesperas diffatur, & non transferatur in tempus matutinum, qui autem facit contraria confutidine legitimè introductam peccat saltem venialiter. Addit tandem, nec etiam venialiter peccari, si id ex aliqua rationabili causa fiat, nam talis circumstantia temporis ob rationabilem aliquam necessitatibus (supervenientem) licet, & sine peccato variari potest, si enim ut receptum est etiam apud viros doctos, & probos, ut ex rationabilis causa v. g. ob iter peragendum, ob concionem faciendum, ob studium, &c. manu refectiuncula dilato in vesperas prædio. Immò Angles noster loc. cit. diff. 5. affirmit integrum esse Jejunium si hora prædicta confusa collatiuncula sumatur, & prædius in vesperam diffatur, quoniam isto modo servant adhuc omnes illæ conditions, quæ sunt de conscientia, & substantia Jejunii, nimis abstinētiæ a cibis veritis, & una cibi veritis, nam in talis causa toutes peccare mortaliter contra Jejunii præceptum, & ratio est, quia ut ait Angles ibidem & Bonacina l. c. in præcepto Jejunii duo includent, primum est simpliciter negativum, scilicet, de non sumendis cibis veritis in die Jejunii, & secundum est affirmativum, scilicet, de unica refectiuncula sumenda, inter quæ hoc veretur differi, quod comedendo cibos veritos in die Jejunii interplatis vicibus, totes quis peccat mortaliter, quies illos sumit, non autem comedendo cibos non veritos, & ratio discriminetur, quia comedendo cibos non veritos sumpta secunda refectiuncula post unicam præceptam non potest amplius servari præceptum affirmativum de unica refectiuncula sumenda, ut ostendit est; at sumptis semel cibis veritis post unicam refectiunculam præceptam adhuc viget obligatio non comedendi cibos veritos, quæ servari potest, cum præceptum negativum obliget semper, & ad semper unde quotes hoc præceptum negativum non comedendi cibos veritos violatur distinctis actibus, totes novum peccatum mortale committitur.

<sup>10</sup> Quæst. An fit licita abstinentia, quæ notabiliter noceat saluti, aut vitam minuat; Respondent Doctores communiter negative, ut constat ex dictis dispt. præc. quæ 6. de quinto Decalogi præcepto ar. 2. nu. 11. ubi diximus, quod quando quis abstinet, & Jejunii corpus sufficit ad hunc finem, ut cito moriatur ad terminandas huius vita miseras, & ærumnas peccati mortaliter, tamquam sui ipsius interfector, moderatè autem se in afflictionibus afficeret ob bonum spirituale animæ, & ex intentione sublienci carmen spiritui diximus esse licet, immo, & virtus opus, quando corpori suministratur debitum alimentum ad eius conservationem sufficiens, etiam inde sequitur aliqua vita abbreviatio, vel infirmitas, hoc enim non est diminuere vitam, cum sufficiens alimentum subministratur, sed tantum est non prolongare vitam, quantum posset, & non nisi indirecè citiori mortis cauam fieri, quod in multis casibus licet, ut supra dictum est Bonac. l. c. punct. 4. & per hoc solvit ratio priori modi dicendi afferentis talen peccare venialiter, si id facias sine causa, quia faciat contraria confutidine legitimè introductam; solvit, inquit, refectio antiquis vesperis sumebatur ad majorem corporis afflictionem, & opposita confutudo introducta est ab Ecclesiæ, & permissa in majorum Jejunantium commodi, unde licet; & laudabiliter quicunque edere potest juri suo, & sumpta mane refectiuncula prædius ad vesperas differe pro majori corporis afflictione & maceratione, & hoc etiam tenet Tamburinus l. 4. c. 5. g. 3. nu. 10. ubi ait, quod sub vesperas jentaculum

A.R.

## ARTICULUS TERTIUS.

Quæ causa à jejunio excusat.

**19** Jam dictum est art. præc. certum, ac indubitatum esse apud omnes Catholicos, præceptum Ecclesiasticum jejunii obligare ad sui obseruationem sub peccato mortali fideles omnes completo anno vigintimo primo, nisi justa aliqua causa excusat, sunt enim causæ aliquæ, ob quas quivis excusat potest ab obseruatione jejunii, quæ in hoc articulo examinanda sunt, & explicanda, ubi advertendum est, quod cùm diximus hos, vel illas quibusdam de causis ab obseruatione jejunii excusari posse, id intelligi debet ut ad Bellum loc. cit. & alli Doctores passim, quatenus per illud præceptum unica dumentur refutatio præcipitur, non verò quatenus carnium prohibitus & ciborum similium, hic enim rarius concidit foliæ, ne malioratione gravioris aliuscausæ necessitatibus, quæ si evidenter sit, & urgens, non commode Superiori audiri posset, poterit quis vesici carnis licet, & cibis veticatis absque illa dispensatione, quod si necessitas non urgeat, nec de illa tam evidenter conetur, dispensatione Superioris opus erit ad tollendos omnes scrupulos, ac ut licet carnis vesci possit, autem ab obligatione jejunii excusantes ad tria præcepta capita revocari fonte, ut Bonac. advertit. l. c. punct. ult. ex Navarr. Lefsi. & aliis, primum est impotensia, secundum labor, tertium pietas, de quibus singulis his modo agendum est.

**20** Primo itaque ratione impotensia à jejunio excusat: illi qui sine aliquo gravi incommodo, vel notabilis damno jejunare non possunt, & quia nemo ad impossibiliter tenetur, sive impotensia a physicas, fve moralis, non enim cum tanto rigore Ecclesia lenitatem intendit, unde infirmi, convalescentes, & debiles jejunare non tenentur, & præfertur quando indicium Medicorum intervenit, item mulieres pregnantes, & lactantes, & ratio est, quia hi omnes egeno alimento multiplicato, qua ratione excusat, etiam pueri, & adolescentes sive ad annum vigustum primum complectantur, ut & fenes communiter sexagenarii, nisi evidenter conetur etiæ sine damno jejunare posse, in dubio enim fortunata tentare non tenetur. Ita DD. communiter quorū plures abolitæ, & sine illa limitacione sexagenarios omnes à jejunio liberant, qui sententia probabilior videtur, & conformior temporis, & imbecillitati naturæ humanæ, nam robur senium est illuvium, & repetita indigestio alimento, unde Pius V. aliique Pontifices negant Clericos laiciniam in Quadragestima per Cruciam, sexagenarios excipiunt. Ita Grand. Ecol. Laym. Sanch. Filic. Trull. Diana, & exercitio communiter, quando autem prædictis de causis non jejunare licet, ut etiam carnis vesel, tandem est Medicorum consilium, ac etiam Superioris auctoritati, & prudenter ut at Bonac. loc. c. nam certum est maiorem infirmitatem requiri ad eum carnium, quādā multiplex: refutatio concedandam, quia carnes strictrī vetatur præcepto negativo, quādā multiplex refutatio ex cibis non vetitis, unde cùm hæc sint inter se diversæ, conquegetur cui unum conceditur, v.g. multiplex refutatio, non statim ceterum concessum aliud, ut patet ex art. 3. Unde ille, qui propter debilitatem plurimes concedere conceditur, non intelligitur excusari à carnium abstinentia, ad quam etiam pueri tenentur statim post eum rationes, & fenes si que ad ultimum extaret probat Ecclesiæ usus. Et sic pariter dicendum de laetitias sive nutrictibus, quod licet excusentur ab unicis confectione, cibis suis, & proli comedere debant, & sibi unica consilio non sufficiat non subinde excusantur à depleti ciborum, licet, enim proper alendari problemat ampliationes apponit, & ad singulas artes decedens diligenter examinat, quæ artes sunt valde laboriosæ, & requirant magnam corporis, & continuam agitationem, omnes enim istæ laborantes excusat à jejunio, aut altera artes, quæ tantum corporis agitacionem non requirunt, ut Sartores, Tonfores, Piflores, & similes, à jejunio non excusat, quia in his exercitiis est parvus corporis motus, nec vires exhaustant, sive dunt cum labore moderato, & ideo potest corpus illis laboribus optimè cum jejunio resistere, nam tunc est necessaria multiplex comellio, quando per laborem, & corporis agitacionem vires exhauiuntur.

**21** Sed si difficultas, An proper laborem etiæ indifferenter, vel illicite impensum liberetur quis à præcepto jejunii. Prima opinio affirmat liberos esse à lege jejunii qui culpa sua, ita defagati redduntur, ut jejunare non valeant, ut qui defagatus est ex ludo pilæ, vel ex venatione, vel ex festinarium commissione, nam tali die, quo præceptum obligat, impotentes sunt ferre illud, die vero quo iudicatur, vel venatur, nondum advenit; ergo ad jejunium non teatetur, quod locum habere dicunt.

dileunt huius opinionis Autores etiam in fraudem jejunii id agant, quia dum defagatio acquiritur, non urget jejunii præceptum, dum verò jam acquitta est, impossibilitas adjejunandum; ergo &c. Ita Sanchez in summa lib. 1. cap. 12. n. 35. ubi addit, quod si quis se nimis defagatus in fraudem jejunii, adhuc non peccaret contra tale præceptum, quia non defactare non ieiunare, cum debet, sed fieri impotens ad jejunandum, ac proinde desoligari. Secunda opinio cum distingue procedit, & inquit quod defagitus ex labore sumptu ob recreationem honestam, ut ex ludo pilæ, non tenetur ad jejunium, nec peccat, non ieiunare, licet prædictus se non posse eo die ieiunare, non præceptum ingerit, & ratio est, quia præceptum jejunii non obligat ad abstinentiam ab his honestis actionibus, seu verò dicendum est aliter de actionibus in honestis, seu de laboribus ob finem in honestum, ut de comminatione cum feminis, nam præceptum jejunii ad hunc vitandum principi abstinenter, & illud præceptum adebet prohibiri illos labores, & finem in honestum, & idem peccatur contra tale præceptum, quo dictus finis prohibetur, & contra præceptum jejunii. Ita Saccus loc. cit. cum Ledefma, Medina, Bonacina, Diana, & aliis ab ipso citatis, ubi addit, quod non ieiunare, quia factus est impotens ad jejunium ex aliquo actu corpori, tenetur in confessione hanc circumstantiam jejunii explicare, & non sufficit, ut solum actum turpem explicet. Sed quavis hac secunda opinio sit tolerabilior prima, quia acriter reprehendit Angles loc. cit. diffe. 16. ut nimis laxam, adhuc tamen cum Tamurino loc. cit. §. 7. n. 3. & pluribus aliis, nec excusandum esse existimat, qui siem, aut iterum afflum amit pile lum, vel venatione prævidens se non posse dicere die ieiunare, & ratio est, quia dum ingerit præceptum, vel est in proximo, obligamus non appetere impedimenta ad illius excusandum, & solum admitti potest, quod si etiam cum peccato, & turpi actu quis ita se fatigat, ut ieiunare non possit eodem die, vel die sequenti, in quo præceptum ingerit, peccavit quidem dum impedimentum jejunium exhibendo apponit, & potest deinde sine novo peccato comedere, quia tunc vere supponitur impotens effectus ad jejunium, & sic etiam teneri est nolis. Rubens disp. 23. cit. refol. 3. ubi acit quod huiusmodi labor licet, fit rei indifferenter, tamen in præfato cau voluntarii aliquipsum non excusat laborantes, qui adhuc peccant mortaliter peccato eiusdem speciei cum peccato omissionis jejunii, non quia peccato frangat jejunium omissione externa, ac reali, cum ex talis defagatio præterea supponatur revera impotens ad jejunandum, sed peccat pro causa omissionis per appositionem, impedimenti adimplitionis præcepti, siquidem actus, qui est causa aliquius omissionis culpabilis, licet sit de se indiversus, eo ipso est malus malitia ejusdem rationis cum omissione ex ipso sequente, vel ab ipso cauata, & sic etiam sentit A. Zorius p. 1. l. 7. c. 17. in prædictis.

**22** Tertiæ ratione pietatis excusat à jejunio omnes, qui operibus praefontioribus, vel maioris momenti incumbunt, que una cum jejunio abque gravi incommodo perficerne nequeunt, quia sunt opera misericordie corporalis, vel spirituitalis, item opera Religionis, ut concionari, docere, Sacerdotalia ministrare, & familia; unde etiæ excusat omnibus, qui cum jejunio his operibus melioribus vacare non possunt, v.g. Concionatores, Præceptores, Ordinarii, Confessarii, Lectores, & quotquot opera Charitatis, & misericordie tam corporalis, quam spiritualis exercent, quod Bonac. L. c. cum aliis putat verum esse etiam hæc opera ob mercedem, exercantur, & intelligit de concionatoriis integræ Quadragestime aqua valde laborant, non autem de illis, qui concionantur tantum in Dominicis, nisi fuit valde debitis ad arbitrium viri prudenter, de Lectoriis etiam quorum labor improbus, vel complexio debilis est, quam quia non numeri cum satisfactione obviando sufficiat, & de Confessariis debilis, & suum numeri insufficiat. Idem quoque affirmat communiter DD. de Advocatis, & Procuratoribus, ac etiam de Canonibus, qui ex officio canendi vivunt, & ieiunando redditur inabilitas, immo Sanchez disp. 44. num. 18. excusat hæc putat a jejunio, sed etiam a ovis veseli posse in Quadragestima ad vocem servandam, quia nemo tenetur ob jejunium diminutivæ minus sumum obediens, adit tamen melius esse ad omnes scrupulos tollendos, ut Superiores cum talibus dispensat, quia in omnibus illis regula certa, & universali statutu non potest alia, quam quod lex Ecclesiæ non obligat cum magna difficultate, quia in omnibus Christi habeat et, & omnis eius leve, scribas etiam tota die scribentes, & ex officio scribendi viventes aliqui a jejunio excusat, & alii non Sanchez verò loc. c. inquit, quod vires suas confundant, an viceant, sed pro majori horum intelligentia sequuntur quæstum examinandum est.

**23** Et siigitur difficultas, in labori mentis, & ingenii extimam ab obligatione jejunii. Prima opinio negat, eius ratio est, quia labor ille a jejunio eximit, qui corpus affigit, & vires exaurit, sed hic labor de quo loquuntur corpus non affigit, nec eius vires diminuit, cum sit labor mentis, & ingenii, non corporis ergo non eximit ab obligatione jejunii; pro qua sententia Saccus l.c. dub. 6. citat Molsehum, Sanchez, Lublinum, & alios. Secunda opinio communior, & probabilius affirmat, cuius ratio fundamentum destruit opposita sententia, quæ est talis, quia labor ingenii, & mentis etiam in corpore redundat ipsum affigendo, & extenuando, ex labore siquidem mentis, ut experientia docet, consumunt paulatim spiritus, quibus corpus fovetur; unde servata proportione ex labore ingenii plus patitur corpus, & extenuatur quam ex labore corporali, ut experientia demonstrat in his, qui cantuum studiis incumbunt, nam corum complexio continuo studio valde debilitatur. Ita Angles, Layman, Baileus, Bonacina, Trullensis, Paqualigus, & alii communiter de jejunio tractantes, ex quo Paqualig. de Jejunio dec. 333. deducit, illi qui solent continuo, & assidue rotæ die studi vacare, vel compondero aliquid typis mandandum, vel se preparando pro concionibus, vel pro lectura, vel quacumque alia de causa, a jejunio excufari, etiam si solus student causa delectationis, dummodo exercitium sit continuum, & conuenient, quia possunt uti iure suo, quod habent ad continuum, & assiduum studium, & præceptum jejunii reperit ipsos impotentem. Et quidem validus miror Saccum l.c. 16. dub. 8. in fine de probabilitate huius secunde opinionis dubitare, & quod audeat dicere confutandum omnium Religiosorum esse contrarium, & in præcepto non esse tutum, si enim hoc privilegium excufandi a jejunio laboris corporis conceditur, quando notabilis est, & considerabilis, cur negandum est affiduo labori mentis, & ingenii? præcipue quando impenditur in materia Reipublicæ Christianæ necessariæ, & animarum salutis conferentes, qualia esse solent Religiosorum studia; hanc igitur secundam opinionem probabilitatem esse puto, ac etiam in præcepto omnino tutam. Idem de Advocatis, Procuratoribus, & Judicibus dicendum censem prædictis Autoribus quando per notabile temporis spatium student, scripturas legunt, & ponderant pro Justice in formando, & clienti tuendo, vel proferenda sententia, hac enim munera requiriunt notabilementis consonat, & applicacionem, naturali vigore consumunt, & extenuant, & idem quando continua sunt, & assidua, sunt cum jejunio incompatibilis. Denique idem quoque de Medicis dicendum est, quando præsumunt multitudine infirmorum, ita huc, & illuc discurrendum sit ad medendum, tunc enim labor est magnus, & considerabilis, qui in tali casu cum magna mentis occupatio ne coniungit in considerante morborum qualitate, & operationis remedii abhendens.

**24** Quarto alia etiam addi solet causa à jejunio excufans, scilicet Superioris dispensatio, quatamen non est opus, si necessitas sit evidens, sed in dubio tantum, idque five ad eum carnium, sive de secundam refutacionem tantum, unde cum quis habet aliquam causam dubiam, a jejunio, & vel non, petere debet declarationem, vel a Confessario, vel a Medico, vel a viro docto, vel a Superiori ipso, qui omnes, & Medicis prædictis advertebantur, ut at Toletus l.c. ne sint prodigi in hac parte, cautelem debent causa sufficientem ad solvendum jejunium, aut cibis prohibitis utendum, causa autem valida ad dispensandum erit, vel vera, vel talius putatur facto sufficienti examine, sufficiens credulitas incupata, & in hoc adversendum est, quod ait Layman lib. 4. tractat. 8. cap. 3. in fine, minorem, canque privatam causam sufficiere, ut cum uno, vel paucis in jejunio leviori, per autoritatem Pralati dispensetur, maiorem vero, canque publicam, ut cum integra communitate dispensari possit. Talis autem Superioris habens legitimam facultatem dispensandi in lege jejunii ex iusta, & legitima causa cum suis subditis est Episcopus, & sic Praelatus regularis respectu suorum Religiosorum, & ratio est quia leges debent sufficienter communiter providere, ad regimen autem suave cuiuscumque communis opus est, ut superior Summi Pontificis inferior, habeat in cau neceſſitatis in quo ad Pontificem recurrere non possit, facultatem dilipendit in legibus Pontificis, iusta, & legitima causa concurrente; cum ergo jejunii præceptum sit ex lege Pontificis, Episcopi in suis Diœcesibus potestatem habent dispensandi, cum suis subditis, in tali præcepto ex voluntate præsumpta, & interpretativa Summi Pontificis, alias sufficienter non est fidelibus provisum. Et eadem ratione probatur eadem facultatem habere Praelatos regulares respectu suorum Religiosorum, qui Omnes Praelati regulares tam Superioris, quam inferiores, seu locales habent iurisdictionem ordinariam in suis subditis, ergo habent facultatem dispensandi cum.

di cum illis in iegi ieiunii; tam Ecclesiastici, quam Regule, aut Constitutionis. Consequentia probatur, quia si Prelati Regulare tales facultatem non haberent, non possest suis subditis provide in necessariis. Additur autem hoc fieri debere ex iusta, & legitima causa ex parte illius, cui concedenda est dispensatio in lege ieiuniū, quia prædicta dispensatio, nec ab Episcopo, nea Prelato regulari fieri potest sine tali causa, alias dispensatio est invalida, & nulla, quia Prelati inferiori non possunt dispensare, nec licite, nec valide in legibus Superiorum nulla legitima existente causa. Ita cum D. Th. Caietanus, Navarrus, Medina, Sanchez, Mollesius, Alfonso, l.cit. 5. & alii passim.

26 Sed eti difficultas, An Parochus præsentis Episcopi possit cum aliquibus in ieiunio iusta de causa dispensare. Prima opinio negat, cuius ratio est, quia si Parochi presente Episcopo talis facultatem haberent, vel hanc haberent a iure, vel a confusione introducata, non primum, quia nullum est jus cedens Parochi facultatem dispensandi in lege ieiuniū etiam ex iusta causa Episcopo præsente, neque secundum, quia solum est confusione introducedum, ut cum aliquibus Parochi iusta de causa dispensare possint in ieiunio, quando non est facilius ad Episcopum aditus, at quando Episcopus est præfens facilis est aditus ad ipsum, ergo &c. Secunda opinio communior, & probabilius affirmat, cuius ratio fundamento destruit sententia opposita, quia est talis; quia confusione, ut prescriptio de iurisdictione ieiuniū, qui sunt capaces ipsius, ut colligitur ex d. Cuius contingit de foro competenti, atqui confusione introducedum est, ut Parochi possunt in lege ieiuniū etiam presente Episcopo cum aliquibus dispensare iusta, & legitima existente causa, sed licet Parochi iure communis talium iurisdictionum non habent, bene tamen illas habent, ratione confusione iam introducedum. Quod autem res ita le habent, quotidiana experientia docet, & illius communiter receptus, quia egentes dispensatione ieiuniū ex iusta, & legitima causa circiter hoc non Episcopum, sed solum Parochum adire solent, & tamen Episcopus sit prælens, quia ad Episcopum non recurrunt in minimis, ut usus habet, & Episcopi, qui quicunque hoc fecerint, non contradicunt, sed libenter permittunt, quia si in hoc semper ad Episcopum efficeretur, nimis lane onerosum esset, & pro Episcopo, qui difficulter his rebus minimis occupari potest, & pro ipsa indigentibus, nam accessum ad Episcopum etiam in Civitate præficiunt non est ita facilis præsternit hominibus infame conditionis, & extra Civitatem degentibus, ut quando opus est, habent potest, ergo valde rationabiliter est introducedum, ut etiam præsente Episcopo, vel eius Vicario Parochi dispensent, Ita supradicti, & plures alii, quis refert, & sequitur Ludovicus S. Raymundus tr. 6. cit. ref. 22.

27 Potestem alia quoque causa aliquari solent a ieiunio excludentes nam DD. possunt excludere conjugem, si debitum redere non possit, quando ieiunat, uti & uxorem quia ob macem non possit, qui etiam excludere peregrinum, & ratio est, quia Ecclesia sicut non presumit velle impidere opera necessaria, ita neque opera debita, unde omnino loquendo nemo tenetur ob præceptum ieiuniū omittere opus, ad quod obligatur, nisi obligatio ista fit valde levia, & rationabiliter obligatio ieiuniū postponenda. Ita Caietanus, Navarrus, Medina, Lessius, Azorius, Reginaldus, Toletus, Bonacina, Emmanuel Sá, & alii passim, qui etiam excludere peregrinum, vel feruum, Catholice inter infideles degentibus canam si vita pericula imminent, vel alterius malis gravis, si ieiunium fertur in aliquo de præceptum, tali imminente periculo dicunt posse ieiunium frangere, & carnes comedere de fidelibus verito, hinc si remiges Christiani in tritemibus infidelibus, vel feriis in eorumdem dominibus alium cibum præter carnes non haberent, vel si ieiunando in odium notabilem infideles inciderent, a ieiuniū præcepto exonerentur, & ratio est, quia præcepta Ecclesiæ positiva cum tanto dispendio non obligant, ut scip. dis. 22. Præterea ait Sanchez in select. disp. 5.4. excusari a ieiunio exequentem aliquod opus pli etiam abie necesse est, quod fecum ieiunium non compatiatur, unde subdit flagellantes, in hebdomada sancta a ieiunio exculari, si ob debilitatem ieiunium servare nequeant non enim Ecclesia præcipit a flagelli abstineri ob ieiunium, sed tantum ieiunium servari a potestibus. Denique Medina, Fagundez, Fillicius, & alii dicunt, quod quandoque Charitas, vel etiam urbanitas exculcat potest quoque a venialium eum qui die ieiuniū ab amico rogatis modicam cibū sumit pro potu fumando, ut das, vel quatuor amigdalas, quod admitti potest, quia parvitas materia exculcat.

## QUÆSTIO SECUNDA.

## De casis Ecclesiæ præceptis.

28 Cetera Ecclesiæ præcepta sunt quatuor, scilicet, de obligatione Missæ in die festo audienda de Confessione sene in anno facienda, de obligatione Eucharistie in Pascche sumenda, & de solvendis decimis, & quoniam de facio audienda diebus festis aliquo diximus lib. 4. scip. 4. de tertio Decalogi præcepto art. 2. & de aliis duobus ad materiam Sacramentorum spectantibus, scilicet, de annua Confessione, & Communione in Pascche præsumto quod diximus lib. 4. scip. 3. de Sacramento Eucharistie, & disp. 5. de Sacramento Penitentie, id est breviter de his agemus in hac questione magis necessaria tangendo, & summatis complectendo articulo sequent.

## ARTICULUS PRIMUS.

## De secundo Ecclesiæ præcepto, id est, de audienda sacro in diebus festis.

29 Uponendum est ex dictis loc. cit. disp. p. 4. art. 4. hoc præceptum exprefit haberi dicit. 1. cap. Missas de confess. & omnes fideles obligare possumus ad usum rationis, & annos discretionis pervercentur, ut confat ex universali, & continua Ecclesiæ præxi, & tria præterea requiri ad ejus impletione, & satisfactionem. Primum est praefixa aliquam moralis, & humana, ad quam necesse non est Sacerdotem audire, vel videre, nam furdus, & mutus Missæ assistentes adhuc præcepto satisfaciunt, unde nomine auditio Missæ ea actione intelligi debet, per quam quis facio interest, & assistit humano modo, corpore, scilicet, & mente, & in tali distantia, ut saltem possit Sacerdotem videre, & illius ministerium attendere, quem si aliquis Missam audire inciperet, & postea per notabilem eis partem etiam involuntarie dormiret, præcepto non satisficeret, quia humano modo, scilicet, corpore, & mente Missa non audiret. Alterum est debita intentione, & attentione, ut enim quis hunc præcepto satisfaciebat, debet intentionem habere audiendi Missam saltem virtuale, & interpretativa, unde si quis in Ecclesia maneat, dum sit sacram, ad expediendum animum, si intentionem non habet audiendi illam Missam, non satisfaci præcepto, attentione autem talis esse debet, ut audiens saltem virtueliter, & in confuso adverte posse quid sit; unde non tantum requiritur, ut nullatenus divagetur inadvertenter, sed ne distractur adverterenter, & voluntarie, quam voluntariam distractiōnem habetur illi, qui cum sacram audit, scribere velle, pingere, vel stude, aut quid simile ad auditione, & attentione Missæ omnino distrahens. Ita doce communior, & probabilitas opinio, ut ibi dictum est, quoniam de hoc sive variis modis dicitur ut videre est apud Card. de Lugo dis. 22. de Sacra Eucharistie scip. 2. Tertium tandem ad hujus præcepti satisfactionem requiri est, quod integra audiatur Missa, ita ut pars notabilis eius non omittatur, quia autem sit pars notabilis ad peccatum mortale sufficiens, quoniam de hoc quoque variis modis dicitur, communior tamen, & probabilitas est, ut etiam ibi diximus, quod integrum est, quia Ecclesia auditionem Missæ tantum præcepit, non autem locum, acutae id est quoniam loco impletur, ac etiam quicumque Missa audiatur, sive hoc, sive illa ritu Catholicó dicitur, hoc, vel illa lingua, quia præceptum est solum de audienda Missa, unde sequitur satisficeri hunc præcepto audiendo Missam etiam votivam, & non de feste, aut Dominicâ occurrente. Ita Navarrus, Rodriguez, Azorius, Fillius, Noguera, Toleto, Suarez, Cominch, Bonacina, & alii passim, quo autem sit audiendum sit factum, genibus, v. g. flexis, vel stando, vel alio modo, non est de necessitate præcepti, cavenda tamen est irreverentia, vel scandalum quantum fieri potest ob veneracionem tanto mysterio debitum. His itaque suppositis, ut ab omnibus communiter concessi expediente sunt aliquæ difficultates in hac materia occidentes.

30 Prima difficultas est, an fit obligatio audiendi Missam in Parochia saltem Dominicis, & scilicet majoribus. Affirmat Martinius in Candelabro mylico tr. 4. cap. 7. & in Resolutionibus Mo-

## Quæstio II. Articulus I.

Moralibus cap. 8. quod probat ex eo, quod iura antiqua ita decernunt, unde Sextus IV. de regu, & pace præcipit, ne mendicantes prædicti, non teneri audiendi Missa in Parochia Dominicis, & scilicet, pro qua citat etiam decretum Synodi Leonensis, & Namuricensis, in quibus multi, & doctrinam fuerunt Theologici. Deinde hoc etiam sit confirmari iure novo, quia Concil. Trid. scilicet 22. decretum de observandis in celebratione Missæ, sit Episcopis populum monere debere, ut frequenter ad suas Parochias saltem diebus Dominicis, ac majoribus festis accedant, & scilicet 14. c. 4. inquitque illis diebus teneri Parochie sive interesse ad audiendum verbum Dei, & rudimenta fidei, haec autem in plerique locis præseruum ruribus docentur in Missa ergo etiam ad Missam compellunt. Tandem autem plures Canonistæ hanc opinionem fuisse fecerunt, & ex quibusdam Episcopis, etiam modo in proximis fuisse deducunt. Oppositam tamen opinionem communiter est, ac in proximis deducunt, quia revera de re nullum extrar præceptum, & licet olim forte fuisse obligatio audiendi Missam in Parochia, postea tamen privatus illi obligatio derogatorius fuit, ut ait Card. de Lugo loc. cit. feb. 1. & S. Congreg. Concil. Trid. declaravit non posse ordinarium multorum & ponens cogere populum ad audiendum Missam, aut concessionem in propria Parochia, etiam in calu negligenter, aut contumaciter. Confirm. quia c. 1. Ut Dominici jubetur Parochus ante Missam vtere eos, qui proprioparocho contempnillie Missam audire vellent; ergo sine contemptu formaliter licet. Denique quia universalis fidelium, & ipsorum etiam Parochorum, & Confessoriorum confusudo id manifesto doceat, quia nec Parochi in hoc reclamant, nec Confessori doceat, utique ubi hanc secundum opinionem reputat tuorem, quod scilicet, non potest licet, & sine peccato audiendi Missa ab eo, qui est publicè concubinarius, & quod etiam notoriis factis, id est eis testis est populus, ita quod nulla potest tergiversatio celesti, statim est ipso jure fulpens, & quod se, & quod alios, & vitari debet a subditis in divinis officiis, & Sacramentis, pro qua opinione citat etiam Hostiensis, Gofredus, Ricardus, & alii antiquiores Canonistæ, & consonant doctrina Scotti 4. d. 12. qu. 2. art. I.

31 Nec obstat, quæ Mercantius in contrarium adducit, quoniam enim forte antiqua aliqua iura id habent, etiæ posterius temporibus per varia præiugia, receptamque confusione universalem derogatorum est. & eorum finis erat, ut id fieret cum formaliter contumeliæ proprii Parochi, ut patet ex c. cit. Ut Dominici, neque decretum illud Sixti urget in contrarium, cum ibi non dicat teneri, sed cantum ne publice predicetur non tenere prohibeat, ut id Autor adverbis loc. c. cum enim honestissimum sit, populum in propria Parochia Missam audiire, idque fudere debeat, minime decretum id dispendere præstatum publice, inde enim scandala, & propria Parochi contemptus sequi possent, & hoc est, quod Sextus, & antiqua iura cavere volebant, ut dictum est, & sic etiam intelligenda sunt decretum Synodi Leonensis, & Namuricensis, & alii similis, ne scilicet cum contumeliæ proprii Parochi sacram audiatur extra Parochiam, aut si quoniam saltem alii habent, non esse recepta, vel iusti abrogata fuisse. Ad autoritatem, Concil. Trid. 22. patet ex verbis; tandem enim indicit ibi populum debere moneri, non autem teneri, ut frequenter Parochias aedant factem Dominicis, & festis majoribus, & licet scilicet 14. dicat teneri fideles sua adire Parochias, ad audiendum verbum Dei, nullum tamen facit mentionem Missa, & penitulus illatio non valet, immo non illam obligacionem quodammodo conciones audiendas absolute imponit, sed exprefit limitatione addit, si id commode fieri potest, & universaliter etiam Ecclesia confundit, quoniam non esse recepta illam obligacionem erat, quod concuruerit qui eas audire, non audit integrum Missam, ad quem obligatur. Confirmat ex evidenti absurdio, quod ex opposita opinione sequeretur, quod scilicet, possit quis sumi ab uno Sacerdotio dimidiat Missam audiire, & ab alio celebrante eadem hora, & in vicino altaria aliam dimidiat, & hoc pacto satisfaciere, cum ad utrumque Sacerdotem præficia moralis haberi possit, hoc autem est manifestum absurdum, nam hoc semel admisso, possit quis a tribus, vel quatuor Sacerdotibus simul in viciniis altariis Missas celebrantibus varias partes Missam audire, & satisfaciere. Ita Azorius, Toleto, Suarez, Fagundez, Cominch, Card. de Lugo, Tamburini, Capenpus, & plures alii. Sed quoniam hæc secunda opinio si ratione firmior fundata, quia tamen plures DD. & graves primam sequuntur, probable est audiendum duas medianas in calu necessitatis satisfaciere, & notanter dico in calu necessitatis, quia ut Coninch. advertit qu. 83. art. 6. dub. un. hanc præxi introduce fini urgente necessitate, vel rationabili causa non decret, & quod eam frequentaret, a peccato veniali saltem non excusat. Ratio autem probabilitatis primæ opinionis est, quia ut ait Coninch. loc. cit. clara Ecclesia sciat suas leges ita a gravibus DD. explicari, hoc ipso quod eorum explicaciones publicè immixti permittit, & doceri, censetur suum præceptum secundum eas benè moderari, ex quo etiam patet non bene deduci absurdum a secunda opinioni illatum, veluti ex prima consequens, qui cum DD. non eodem modo afferant humum satisfaciere præcepto extra Parochiam est contumelio generalis, quam non potest Episcopus tollere.

32 Secunda difficultas est, cuius Sacerdos audienda sit Missa, ut huic præcepto satisfiat. Convenit DD. Missam a quoque Sacerdoti non solum valide, sed etiam licite audiiri posse, modo non adit aliquia Ecclesia prohibitor, unde a quoque Sacerdoti Catholicó Missa audiiri potest, nisi sit nominatum excommunicatus, interdictus, & suspensus, unde si nullus potest Missa in illo die, quam cum illo sacram audiendo